

محمد جبرون

تاریخ اندیشه سیاسی در اسلام

جستارهایی در باب سه گانه
اصالت، مدنیت و عقلانیت سیاسی

ترجمه یاسین عبدی

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

سرشناسه: جبرون، محمد Jabrūn, Imhammad

عنوان و نام پدیدآور: تاریخ اندیشه سیاسی در اسلام (جستارهایی در باب سه گانه اصالت، مدنیت و

عقلانیت سیاسی) / محمد جبرون / ترجمه یاسین عبدی

مشخصات نشر: تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه ۱۳۹۸

مشخصات ظاهری: ۳۰۲ ص

شابک: ۵-۵۲۴-۲۵۳-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: اسلام و سیاست / اسلام و سیاست -- ایران / عقل گرایی _ اسلام / عقل گرایی -

_ جنبه های سیاسی

رده بندی کنگره: PB ۲۳۱

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۳۱۲۰۶

■ تاریخ اندیشه سیاسی در اسلام

ترجمه یاسین عبدی

محمد جبرون

بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

آماده سازی و تولید:

باب و صحافی: کهنمویی زاده

طراحی گرافیک: پرویز بیانی

نوبت و شمارگان: چاپ اول ۱۳۹۸، ۱۱۰۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر برای بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه محفوظ است

هر گونه اقتباس از این اثر، منوط به دریافت اجازه کتبی از ناشر است.

بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک ۷۴.

طبقه سوم، تلفن، ۶۶۴۷۷۴۰۵

www.parsehbook.com / info@parsehbook.com

@ketabeparseh

فهرست

۱۱	سخن نویسنده بر ترجمه فارسی
۱۵	سخن مترجم
۲۱	پیش‌گفتار
۲۹	فصل یکم: قدرت سیاسی در دولت پیامبر؛ (جشناری رتبه‌ناسی مدنیت ...)
۳۱	۱. مشروعیت قدرت سیاسی اسلامی در عهد تأسیس
۶۳	۲. دولت پیامبر؛ ساختارها و نهادها
۸۵	سخن پایانی فصل
۸۹	فصل دوم: اندیشه سیاسی اسلامی پیشاتدوین (۱۱-۱۳۲هـ.)
۹۱	۱. چارچوب سیاسی و تاریخی اندیشه سیاسی پیشاتدوین
۹۷	۲. اندیشه سیاسی دوره پیشاتدوین؛ خاستگاه‌ها و گونه‌ها
۱۱۹	۳. اندیشه سیاسی اسلامی دوره پیشاتدوین؛ قضایا و سنجه‌ها
۱۲۹	سخن پایانی فصل
۱۳۱	فصل سوم: تدوین اندیشه سیاسی اسلامی؛ (پژوهشی در پدیدارشناسی...)
۱۳۳	۱. عصر تدوین: خوانشی در بافتار سیاسی و تمدنی

۱۰ ■ تاریخ اندیشه سیاسی در اسلام

۲. متون اولیه اندیشه سیاسی؛ خوانشی تحلیلی ۱۴۳
۳. اندیشه سیاسی اسلامی در عصر تدوین؛ زایش عقلانیت سیاسی ایرانیزه ۲۰۷
- سخن پایانی فصل ۲۲۱
- فصل چهارم: اندیشه سیاسی صوفیه؛ «معین الطاعة و حصن الجماعة» ۲۲۷
۱. الگوهای تأسیسی اندیشه سیاسی صوفیه ۲۳۱
۲. سنجه‌های نگرش صوفیانه در اندیشه سیاسی ۲۴۷
۳. خوانش تاریخی نوین از رابطه تصوف و سیاست؛ ۲۵۱
- سخن پایانی فصل ۲۶۵
- پاره آخر ۲۶۷
- پیوست ۲۷۹
- کتابنامه ۲۸۵
- نمایه ۲۹۵

سخن نوین بر ترجمه فارسی

زبان فارسی به دلیل نفوذ و تأثیرات، سزایی که بر فرهنگ جهانی داشته یکی از اصلی‌ترین عناصر در نقشه زبان جهان است. نظر به شمار جمعیتی فارسی‌زبانان در مقایسه با دیگر زبان‌ها و به‌طور ویژه نسبت زبان‌های شرقی، کتابت و ترجمه به این زبان بسی مایه فخریه و مباهات است. بنابر پیش گفته، بر خوانندگان حوزه فارسی‌زبان و به‌ویژه خوانندگان ایرانی پوشیده نماند که برگردان فارسی کتاب نشأالفکر السیاسی الاسلامی و تطوره بسی مایه سرور و مباهات نگارنده بوده و رجای وافر دارم که فایده مطلوب از آن نیز در حوزه ایران حاصل گردد. مایه محقق گردد و بلکه سهمی در توسعه مشترکات فرهنگی، عناصر و مفاهیم تمدن اسلامی و پیشبرد کنش‌های دوسویه میان (ایران و جهان عربی و اسلامی) باشد.

کتاب نشأالفکر السیاسی الاسلامی می‌کوشد تا پرتویی بر مقدمات معرفت‌شناختی، فرهنگی و تاریخی پیدایی اندیشه سیاسی اسلامی در مهد زایش و دگردیسی‌های بعدی آن داشته باشد، از همین رو توجه شایانی به ماهیت و سهم سنت و فرهنگ ایرانی در پیدایی اندیشه مذکور دارد که در بازه زمانی بسیار کوتاهی پس از پیدایی به‌مثابه اصلی کلی در چهارسوی جهان اسلامی تکیه‌ای اساسی بر آن شده است.

اردشیر و بسیاری دیگر از شاهان، خسروان و حکمای ایرانی به سرعت و در بازه زمانی بسیار کوتاهی چهره‌هایی موجه و پذیرفته شده در دارالاسلام گشتند و هیچ گونه اعتراضی بر اندیشه و افکار آن‌ها در حوزه سنت و فرهنگ سیاسی اسلامی صورت نگرفت؛ بلکه به مثابه کان و گنجیه حکمت و نگره صائب در تمامی سرزمین‌های اسلامی شناخته شدند و وابستگی به دیانت زردشتی به هیچ وجه مانعی در راه انتشار و استدلال به آن‌ها قرار نگرفت.

بسیاری از متفکران سیاسی مسلمان بهره‌های فراوانی از آثار و نگاه‌های ایرانیان ترجمه‌های آن‌ها گرفتند و در راستای اصالت‌بخشی به آن‌ها نیز تلاش‌هایی را مبذول داشتند که صد البته این نیز به سبب عدم تعارض این اندیشه‌ها با کیش اسلامی بود. در بعد اخیر به مثابه حکمتی اسلامی و دینی گشت. مسئولیت، رنج و دشواری این ترجمه و اصالت‌بخشی را شخصیت‌های نامور بسیاری متحمل شدند که از آن میان می‌توان به کسانی چون ابن مقفع (۱۴۲هـ)، جاحظ (۲۵۵هـ) و بلاذری (۲۷۹هـ) و غیر آن‌ها نیز اشاره است.

تأثیرات بسزای ایرانیان در سنت و فرهنگ سیاسی اسلامی تنها محدود به جوانب متعلق به ساختارها و آداب سلطانیت نبود، بلکه به تأثیر در مذاهب و فرق اسلامی شیعی و سنی نیز کشیده شد. به عنوان نمونه، همچنان که اندیشه سیاسی سنی از سنت ایرانی تأثیر پذیرفته است، مذهب شیعه نیز در دگرگونی‌های خود از بسیاری مفاهیم و انگاره‌های فرهنگ ایران باستان بهره‌جسته و گاه نیز از ماهیت و جوهر آن‌ها باری گرفته است.

جان سخن آنکه تأثیر سنت و فرهنگ ایرانی بر اندیشه سیاسی اسلامی و مفاهیم و انگاره‌های مرتبط با آن، تأثیرپذیری استراتژیک بود که بر تمامی مفاهیم سیاسی اسلامی در سده‌های میانه چیرگی داشته و حتی پیامدها و نتایج آن نیز به مغرب اسلامی و اندلس نیز رسید.

خوانندگان گرامی! آنچه پیش‌روی شماست نه فقط پژوهشی صرف درباره تأثیرات سنت و فرهنگ ایرانی، بلکه غایت آن بسی بزرگ‌تر از این مهم است.

نوشتار پیش رو از اساس در پی تحریر خاستگاه سیاسی اسلامی است که به باور نگارنده خاستگاهی ارزشی در رابطه با تمامی امور تاریخی و فرهنگی سده میانه است. به بیانی دیگر این نوشتار بر آن است تا عقلانیت سیاسی اسلامی بیش از پیش در راستای همگرایی و سازگاری با بارقه‌های خیزش و اصلاح‌گرایی عربی و اسلامی قرار گیرد که صد البته این مهم نیز با تفکیک آشکار میان دین، تاریخ و فرهنگ ممکن و میسر خواهد بود.

به طور تحقق غایت پیش گفته، نگارنده با تانی به بازپژوهی درباره مفهوم قدرت سیاسی، کیش اسلامی پرداخته و بر ماهیت مدنی و تاریخی آن استدلال ورزیده است. زیرا به باور نگارنده این مهم به هیچ وجه به مثابه نص و یا خطابی مستقیم به نسبت میان دست. همچنین به بسط ادله تاریخی دولت پیامبر کوشیده که به مثابه دولتی بسط به تمامی داده‌های خام و اولیه خود را از زمینه و زمانه قبیله‌ای - عربی حرد می‌گرفت.

از دیگر سو، آنچه که نوشتار پیش رو را از دیگر گونه‌های هم‌نوع خود در فرهنگ عربی و اسلامی متمایز می‌سازد، به شایان به نمودها و سنجه‌های اندیشه سیاسی اسلامی در عصر پیشاتدوین است. عصری که به درجه‌ای عالی بر سنجه‌های اندیشه سیاسی اسلامی و به‌ویژه بر رابطه آن بین با رتاب داشته است. آنچه که نظر را متوجه عصر پیشین ساخت، این بود که عقلانیت منکران و اندیشه‌ورزان متقدمی که سهمی در بر ساخت اندیشه سیاسی اسلامی دانستند، به مراتب بسی بیشتر از متأخرانی بود که در عصر تدوین و پس از آن پدیدار گشتند.

بنابر آنچه گفته شد، ویژگی و سنجه‌های اندیشه سیاسی اسلامی طی عصر پیشاتدوین به مراتب متفاوت‌تر از سنجه‌های این اندیشه در عصر تدوین است. از جمله مهم‌ترین سنجه‌هایی که اختلاف پیرامون آن آشکار است، سنجه عقلانیت است. عقلانی‌گری اندیشه سیاسی پیشاتدوین به مراتب بیشتر از عصر تدوین است که صد البته نقش، سهم و کارکرد اندیشه و سنت ایرانی در آن بسی هویدا و آشکار است. خوانندگان گرامی! اندیشه‌هایی که در سطور این دیباچه کوتاه با شما در میان

گذاشته شد، بیانگر تمامی قضایا و چالش‌ها و متضمن همه نتایج نوشتار پیش‌رو نیست، بلکه تنها اشارتی گذرا به برخی از آن‌هاست. گزینش این رویه گذرا و اشارت‌وار نیز بدان خاطر است تا خوانندگان و ادار به مطالعه کتاب و بلکه غوطه‌ور شدن در مباحث و مطالب آن شوند. از همین‌رو رجای وافر دارم که از طریق برگردان فارسی نوشتار پیش‌رو، میهمانی سبکبار برای خواننده ایرانی باشم. نیز امید آن دارم که جهد پیش‌رو، سهمی در کنش دوسویه و همسازی فرهنگی نتیجه‌بخش میان دو بال تمدن اسلامی باشد که ایران پیش‌قراول بال شرقی آن و مغرب اسلامی نیز به مثابه پیش‌قراول بال غربی آن است، زیرا بازیابی ابتکار عمل تمدن اسلامی در سطح جهانی مرهون و در گرو کنش دوسویه، تفاهم و تعاون به جای چالش و بداندی است که پیش‌رو بودن و خیزش را با ناکامی مواجه خواهد ساخت. و نیز امید آن دارم که برگردان نوشتار پیش‌رو به مثابه پلی با نخبگان فرهنگی و آکادمیک و بلکه عوام خوانندگان ایرانی و فارسی‌زبانان باشد.

در نهایت نیز بر خود لازم می‌دانم به سبب تقدیر و تشکر خود را خدمت دوست گرامی و مترجم آقای یاسین نبوی پیشکش دارم که دشواری ترجمه نوشتار پیش‌رو را تقبل کرده و برگردان فارسی آن را تقدیم خوانندگان ایرانی داشته است، از خداوند مهربان خواستارم که ایشان را خیر و بخت عطا فرماید.

محمد جبرون

استاد تاریخ، اندیشه، سیاسی، مغرب

۱۴۰۱/۸/۲۰